

АНАЛІЗ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ МІЖ СКЛАДОВИМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Сергієнко Олексій Володимирович

асистент кафедри економічної кібернетики

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ», м. Суми

Сьогодні страхові компанії відіграють визначальну роль в фінансово-економічних процесах як України, так і інших країн світу, що пов'язано з особливостями організації їхньої діяльності, як специфічних суб'єктів господарювання. Загалом, страхові компанії самостійно планують і здійснюють свою фінансово-економічну діяльність, при цьому особлива увага приділяється питанням стабільності та ефективності їх функціонування, у досягненні яких особливе місце належить такій економічній категорії, як фінансова стійкість.

Забезпечення фінансової стійкості являється одним із головних завдань страховика, тому для ефективного його вирішення важливо спочатку розглянути ключові її складові як окремо, так і в загальній їх сукупності з використанням системного підходу та системного аналізу в цілому. Більшість закордонних та вітчизняних дослідників і практиків схиляються до виокремлення наступного їх переліку:

- достатній обсяг власних коштів страховика;
- врівноважена тарифна політика;
- збалансований страховий портфель;
- надійні програми перестраховування;
- адекватні методи формування страхових резервів;
- оптимальна програма розміщення страхових резервів.

Останнім часом спостерігається тенденція щодо розширення даного переліку. Зокрема, до складових забезпечення фінансової стійкості відносять:

- диверсифікацію діяльності (М.М. Александрова [2]);
- здійснення фінансового моніторингу (В.Д. Бігдаш [5]);
- мобільність страхової компанії (Л.В. Шірінян [10]);
- впровадження процесу бюджетування (В.Д. Базилевич [3]);

- управління діяльністю за центами відповідальності (А.О. Бойко [6]);
- проведення бенчмаркінгу (А.О. Бойко [6]);
- впровадження системи кризи-менеджменту (А.О. Бойко [6]).

Таким чином, можна зробити висновок, що дана тенденція формування нових форм і методів забезпечення фінансової стійкості спрямована на розгляд страхової компанії і всіх процесів її функціонування як одного цілого. Підтвердженням цього можуть слугувати представлені розробки науково-методологічних підходів та моделей, що знайшли своє відображення у наукових роботах з даного напрямку за останні 5-10 років. Слід також відмітити той факт, що питання дослідження взаємозв'язків між зазначеними складовими не знайшло широкого відображення у працях вітчизняних науковців, проте саме досконале його розуміння є основою для отримання синергетичного ефекту щодо забезпечення фінансової стійкості в цілому.

Аналізуючи основні складові забезпечення фінансової стійкості, слід звернути увагу на те, що дана економічна категорія утворена шляхом сполучення двох слів: «фінанси» та «стійкість». Таким чином, проваджуваний аналіз доцільно буде побудувати на основі саме особливостей та порядку формування фінансових ресурсів страхової компанії їх розподілу та використання.

На початку свого функціонування для страхової компанії досить важливим є наявність достатнього обсягу власних коштів, який забезпечував би її стабільну діяльність при звичайних або несприятливих умовах. Нагадаємо, що до складу власного капіталу страховика відносяться:

- статутний капітал;
- вільні резерви;
- гарантійний фонд, який включає в себе додатковий та резервний капітал.[5]

Важливість виконання умови достатності власних коштів страхової компанії може бути пояснена наступним:

- саме за рахунок коштів гарантійного фонду можлива підтримка фінансової стійкості в роки з підвищеною збитковістю;
- у відповідності до розміру власних коштів законодавством регулюється допустимий рівень платоспроможності страховика;
- розмір статутного фонду використовується для оцінки необхідності застосування перестраховування.

Таким чином, можна стверджувати, що достатність власних коштів страхової компанії, за деяких рівних умов, має прямий вплив на її здатність відповісти по зобов'язанням перед своїми клієнтами, наприклад, у разі настання катастрофічних збитків. Опосередкований вплив зумовлений, в першу чергу, законодавчими нормами та розповсюджується на регулювання допустимого рівня платоспроможності та необхідність проведення перестраховування.

У процесі формування страховою компанією її страхового фонду за рахунок надходження премій від страхувальників, прямих страхових посередників та перестраховальників для забезпечення її фінансової стійкості необхідною є наявність врівноваженої тарифної політики, в основі якої лежать особливості встановлення страховиком ціни на страхові послуги, а також збалансованість страхового портфелю.

Страховий тариф являє собою ціну за страхову послугу, саме на його основі здійснюється розрахунок обсягу страхової премії шляхом множення страхової суми на його величину. Формування величини страхового тарифу досить складна задача, рішення якої пов'язане з використанням теорії ймовірності та методів математичної статистики. Складність її полягає в першу чергу в тому, що страховик не завжди має у своєму розпорядженні всю необхідну інформацію щодо розподілу ризику, частоти настання страхових випадків і т.п. З іншого боку, страховик функціонує в умовах страхового ринку і тим самим поволі стає учасником конкурентної боротьби на ньому, яка також накладає свій відбиток на величину тарифу. У відповідності до законодавства за добровільними видами страхування страховик самостійно розраховує

страхові тарифи і затверджує їх в уповноваженому органі зі страхової діяльності.

Останнім часом для страхового ринку України є характерними демпінгові тенденції та необґрунтовано низькі ціни на деякі види страхування. Відхилення страхового тарифу від об'єктивної його величини як в одну, так і в іншу сторону може призвести до зниження фінансової стійкості страховика та невиконання страховиком своїх зобов'язань перед страхувальниками. Це обумовлено рядом впливів на інші складові забезпечення фінансової стійкості у разі помилкового визначення страхового тарифу (брутто-тарифу):

- зменшення обсягу власних коштів в результаті компенсації страхувальникам негативного впливу додаткових ризиків, не врахованих при визначенні страхового тарифу;

- розбалансування страхового портфелю, як наслідок неправильного визначення ступеня ризику настання страхової події, що може призвести до краху страхової компанії;

- зменшення темпів надходження страхових премії у разі завищення частки навантаження в структурі страхового тарифу;

- неправильне визначення розміру перестрахової премії, розрахованої на його основі;

- формування неадекватних перестрахових резервів;

- недостатність сформованих резервів, і як наслідок неплатоспроможність страхової компанії у майбутньому;

- неможливість здійснення ефективної інвестиційної політики у разі недостатності власних коштів та сформованих страхових резервів і т.п.

Для збалансованого страхового портфеля як основи забезпечення фінансової стійкості страхових операцій важливе значення має його однорідність по обсягу страхової суми об'єктів та по відповідній їм сукупності ризиків. Складність забезпечення такого стану пов'язана з тим, що процес управління страховим портфелем і прийняття рішень у даному процесі лежить

на перетині двох вагомих складових загального управління страховою компанією:

- сфери фінансового управління страхової компанії;
- сфери управління маркетингом.

Вплив збалансованості страхового портфеля на інші складові забезпечення фінансової стійкості може бути представлений через:

- формування на його основі прогнозів щодо обсягів надходжень страхових премій за договорами страхування, ймовірності настання страхових подій та середньої величини збитків за ними;
- програми одночасної оптимізації структури як страхового, так і інвестиційного портфелів;
- обмеження обсягу власного утримання для досягнення однорідності страхового портфеля за рахунок використання перестраховування.

З останнього пункту переліку впливає безпосередня необхідність наявності надійних програм перестраховування, що забезпечують реалізацію принципу розподілу у просторі і часі завданої шкоди між декількома страховиками. У відповідності до законодавства, якщо страхова сума за окремим предметом договору страхування перевищує 10 відсотків суми сплаченого статутного капіталу і сформованих вільних резервів та страхових резервів, страховик зобов'язаний укласти договір перестраховування [1]. При проведенні перестрахових операцій одним з найважливіших факторів для страховика є надійність перестраховика, оскільки саме він відповідає по страховим зобов'язанням перед страхувальником. Тому страховик має правильно визначити розмір власного утримання зобов'язань.

Наявність надійних програм перестраховування, в першу чергу, впливає на можливість формування збалансованого де-факто страхового портфелю, оскільки неврахування або неправильна оцінка надійності перестраховика при його формуванні може стати причиною як його розбалансування, так і неможливості відповісти за своїми зобов'язаннями перед клієнтами.

З метою забезпечення майбутніх виплат страхових сум і страхового відшкодування залежно від видів страхування (перестраховування), страховики у відповідності до порядку та обсягів встановлених законодавством, зобов'язані формувати і вести облік страхових резервів [1]. В свою чергу, необхідність адекватних методів їх формування пов'язана з різноманітністю видів страхування, що здійснюються страховиком, оскільки кожен з них має специфічні об'єкти, ризики та їх прояви у часі і просторі. При формуванні страхових резервів необхідно пам'ятати про те, що їх обсяг має бути адекватним щодо прийнятих страхових зобов'язань, виконання яких в першу чергу має здійснюватися за рахунок цих коштів.

Як уже зазначалося, достатність страхових резервів обумовлена правильно визначеною тарифною ставкою. Неадекватність же сформованих резервів зменшує можливість ефективного їх розміщення тобто проведення прибуткової інвестиційної діяльності.

В свою чергу, інвестиційна діяльність займає особливе місце в процесі функціонування страховика, а отримання прибутку від неї є одним із основних його завдань. Оскільки саме наявність даної статті в загальному прибутку страхової компанії надає можливість приросту матеріальних активів, розширенню меж страхової відповідальності, зниженню тарифів по окремих видам страхування, а також її використання з метою розвитку страхової справи в інших напрямках. Оптимальна програма розміщення страхових резервів є основою забезпечення виконання зобов'язань перед страхувальниками та отримання прибутку страховиком.

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що для забезпечення фінансової стійкості страхових компаній важливим є не лише наявність її складових, але й врахування взаємозв'язків між ними. Результати проведеного аналізу показують, що деякі з складових можуть бути виокремлені в групу ключових умов з точки зору їх впливів на інші складові забезпечення фінансової стійкості, серед яких слід відзначити: врівноважену тарифну політику, збалансований страховий портфель та оптимальні програми

розміщення страхових резервів. Таким чином саме ці складові є першочерговою основою у забезпеченні фінансової стійкості, що формує необхідність виняткового їх дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про страхування»: від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18.
2. Александрова, М.М. Страхування: Навч.-метод. посіб. [Текст] / М.М. Александрова. – К.: ЦУЛ, 2002. – С. 171.
3. Базилевич, В. Д. Страхування: Підручн. / За ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008. – 1019 с.
4. Барановський, О.І. Фінансова безпека страхового ринку / О. І. Барановський // Фінансовий ринок України. – 2003. – № 1. – С. 20-23.
5. Бігдаш, В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. [Текст] / В.Д. Бігдаш. – К.: МАУП, 2006. – С. 358.
6. Бойко, А. О. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії [Текст] / А. О. Бойко // Економічні науки. Серія Облік і фінанси : збірник наукових праць / Луцький національний технічний університет. – 2010. – Вип. 7 (25). – Ч. 4. – С.36-50.
7. Жеребко, А. Э. Совершенствование финансового менеджмента рискованных видов страхования [Текст] / А.Э. Жеребко – М.: Анкил, 2003. – С. 22.
8. Іванюк, І.С. Теоретичні підходи до визначення категорії "фінансова стійкість страхової компанії" [Текст] / І.С. Іванюк, Д.С. Маруженко // Фінанси України. – 2006. – № 11. – С. 89.
9. Орланюк-Малицкая, Л.А. О понятиях и факторах финансовой устойчивости страховых компаний [Текст] / Л.А. Орланюк-Малицкая // Вестник финансовой академии. – 1998. – № 1. – С. 35.
10. Шірінян, Л. В. Визначення фінансової стійкості страхових компаній і підприємств / Л. В. Шірінян // Фінанси України. – 2005. – № 9. – С. 70-81.